

İLEM

MAYIS
2020

**COVID-19
SORUŞTURMA
DOSYASI**

[03]

Tahsin Görgün

Koronavirüs ve
Post-Truth'un Sonu

Koronavirüs ve Post-Truth'un Sonu

Tahsin Görgün*

1. Sorun: Modern Batı düşüncesi ve hayat tarzı, Batı'nın yerküreyi istilası sonrasında küreselleşmesini, iktidar/güç iradesinin bir varlık ilkesi olarak yaygınlaşmasını ve bunun neticesinde de hayatın siyasallaşmasını intaç etmiştir. Siyasallaşma, sadece dar anlamıyla dünya sisteminin aktörleri olarak icat edilen ulus devletlerin (veya devlet görünümlü düzeneklerin) insanların hayat çerçevesini belirleyen meta-çerçeveyi teşkil etmesini değil, bunun ötesinde dünya sisteminin kalıcılığını sağlama amacına bağlı rasyonelliğin, sistemin işleyişi içinde alt birimler olarak kurulan bölgesel düzeneklere aidiyet/mensubiyet üzerinden bütün bir insanlığa tahakküm etmesi anlamına gelmektedir. Bu süreci tamamlayan nihai söylem bir grup için konstruktivizm iken başka bir grup için de pragmatizmdir. Konstruktivizmin de pragmatizmin de ortak ciheti, her türlü hakikat fikrini bir tür "Tanrı ikamesi" olarak kabul ederek, inkâr ve en iyi ihtimalle ihmal etmesidir.

Kısaca "post-truth" olarak isimlendirilen bu tavır, yani söylem itibarıyla devlet dahil olmak üzere bütün yapı ve mevcudatın, ötesi olmayan ve sadece birbiriyle irtibat kurarak birlikte olma/birbirine dayanmanın dışında bir ilkesi bulunmayan bir tanzim ve tertipten ibaret olduğu düşüncesi; ilk bakışta insanların birey olarak sınırsız imkânları içinde barındırdığını ve bu imkânları, hakikat gibi, herhangi bir sınır ve sınırlamaya maruz kalmaksızın etkin kılabileceğini iddia etmektedir. Bu, siyasi seviyede kabaca "neo-liberalizm" olarak isimlendirilmektedir. Ancak modern Batı düşüncesinde etkin olan ve bu ciheti postmodern denilen durumda görünür hâle gelen ironik boyut, burada da kendisini göstermektedir. Aslında "kendisini göstermektedir" ifadesi, fenomen kavramında bulunan gizle(n)me ve

* Prof. Dr., İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Felsefe Bölümünde öğretim üyesidir.

gizle(ni)rken gösterme cihetinden bakıldığında, daha da anlaşılır hâle gelmektedir. Söylem esas itibarıyla inkâr ve ihmal ettiği hakikatin üzerine örtme gibi ironik bir fonksiyona sahiptir ve bu fonksiyon, hakikatin üzerine örttüğü müddet başarılıdır. Başarı, adı söylenmeden varsayılan, hakikatin/tahakkukun diğer adıdır.

Daha farklı ifade edilecek olursa, varlığın el altında hazır mevcutlardan ibaret olduğu kabulüne dayanan *huzur* (presence) metafiziğinde hakikat başarıdan ibarettir. Başarılı olduğu müddetçe, bilfiil durum dışında karar verici bir merci ve boyuttan bahsetmek anlamlı değildir: Yapabiliyorsan doğrudur ve olması gereken olandır/yapılmış olandır.

Devletin ve siyasetin anlamsızlaştığı söyleminin ironik bir söylem olduğunu buradan anlamak ve keşfetmek mümkün olmakla birlikte, mesele hiç de böyle algılanmadı.

Bu durumu en açık ifade edenler ise önemi gittikçe azaldığı söylenen devletler olmuştur. 2017 yılında gerçekleştirilen Münih Güvenlik Konferansı'nın asıl konusu olarak "post-truth, post-west ve post-order" ifadeleri belirlenmiştir. Siyasetçilerin gündeminde müzakere edilirken meselenin söylemden daha çok eylemle alakalı olduğu ve nihai olarak neyin olacağına filozofların ve bilim adamlarının değil, siyasetin karar vereceği gösterilmiştir. Devletin ve siyasetin anlamsızlaştığı söyleminin ironik bir söylem olduğunu buradan anlamak ve keşfetmek mümkün olmakla birlikte, mesele hiç de böyle algılanmadı.

2. Modern dönemde esas failin devlet/devlet benzeri düzenekler olduğu ve insanın/ferdin ancak devletin tebaası (*les sujets du roi* veya *the subjects of the queen* veya *Untertan*) olarak varlığını sürdürebileceği kabul görmeye başlamıştır. Bu tavrın farkına varan liberallerin bir siyasal teoloji üzerinden iktidarlarını yürüttükleri, diğerlerinin ise modernitedeki irade/güç metafiziğinden hareket ederek ve iradenin/gücün esas merciinin devlet/parti veya sınıf/organize güç olduğunun farkında olarak faşizm, nasyonal-sozializm ve komünizmin çeşitli türevlerinde kendisini gösteren formel yapılar ve yapılanmalar üzerinden varlık iddiasında buldukları düşünülmüştür. İkinci Dünya Savaşı'nı takiben devletin Sovyet sisteminde daha görünür hâle gelmesiyle "hür dünyada" kendisini gizlediği bir dönem ortaya çıkmıştı. Ne var ki Sovyet sisteminin çökmesiyle birlikte "hür dünya"nın alternatifsiz kaldığı kabul edildi. "Hür dünya"nın geliştirdiği söylemler üzerinden, artık sınırların kalktığı bir durum, yani küreselleşme adı verilen ve güç sahipleri için her şeyin caiz olduğu (*anything goes*) bir döneme girildiğine kesin bir şekilde inanıldı. Küreselleşmenin yaygınlaşmasını sağlayan iletişim teknolojilerinin ve öncüsü konumunda olan internetin fiziki sınırları kaldırdığı ve böylelikle sınırsızlığı sağlayarak

insanların önüne sınırsız imkânlar açtığı da hesaba katılırsa, gelinen nokta itibarıyla “hr dünya”nın vadettiği hürriyetin esas olduğu bir durumun tahakkuk ettiği bir görüntünün yaygın kabul görmeye başladığı söylenebilir.

Ancak burada internetin sahihsiz olmadığı; sosyal medyanın basit ve değerden ari bir iletişim vasıtası olmadığı; organize olarak insanların özel bilgilerinin en hafif ifadesiyle ticarileştirildiği ve bunun ötesinde, farklı merkezlerin buralardaki verileri farklı ve özellikle iktidar/tasarruf ve tahakküm amaçlı olarak kullandığıının farkına varılmıştır. Bununla birlikte internetin yanında sanal lemde etkin olanların yine siyasal olarak organize olmuş gçler olduğu; fertlerin bu bağlamda sadece figüran olarak sürece katılabildikleri yönünde güçlü bir inanç ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan Gezi ve Arap Baharı olarak adlandırılan hareketlenmeler ibretle incelenmesi gereken önemli alametler olarak ayrı bir değer taşımaktadır.

Günümüz dünyasında
başarı, gerektiği
yerde ve miktarda
belirsizlikler üreterek
bunları yönetmek
olarak tebarüz edince,
bu durumu post-truth
olarak isimlendirmek
ve bunu da artık
tarihin bir tür amacı
olarak tayin etmek,
alternatifi olmayan
bir düşünme şekli gibi
sunulmaktadır.

Modern dünyada tahakküm etme konumunda bulunanların, kendilerini geri plana çekerek/gizleyerek etkin olma hususiyetinin, etkin varlıklarının özü olduğunun fark edilmesini engellemenin etkin formu olarak kullanılan ve varlığının esasını bu cihetteki başarısında bulan post-modern söylemler, nihai olarak post-truth tabirini icat ederek huzur metafiziğinin en son hlini sunmuş oldular. Post-truth, esas faillerin kendilerini gizleyerek fiilleri üzerinden izhar ettikleri ve bunu yaparken de etkin varlıklarını sürdürmek dışında bir ilke kabul etmediklerini ifşa etmekteydi. Yalnız bu ifşa olanın yapılandan, yapılanın ise yapabilenin uygun grdğu cihette alacağı kararlarla şekillenen şeyden başka bir şey olmadığını da açığa vurmaktaydı. Bunun aynı zamanda modernitenin özünde olan ahlaki otonomi düşüncesinin son ucunu da görünür hâle getirdiği söylenebilir. Zira modernite veya mevcut tahakküm düzeneği kendi hakikatini, belirsizlikler oluşturarak ve bu belirsizlikleri yönetme becerisi olarak izhar etmektedir.

Günümüz dünyasında başarı, gerektiği yerde ve miktarda belirsizlikler üreterek bunları yönetmek olarak tebarüz edince, bu durumu post-truth olarak isimlendirmek ve bunu da artık tarihin bir tür amacı olarak tayin etmek, alternatifi olmayan bir düşünme şekli gibi sunulmaktadır.

3. İşte tam da bu noktada “Koronavirüs” adı verilen görünmez yaratık insanların hayatına müdahil oldu. Huzur metafiziğinin iddia ettiği hâliyle, insanın var etmediğinin mevcut olmadığı düşüncesi Koronavirüs ile birlikte sınırlarını görmüş oldu. Dolayısıyla esas mesele insanın var etmediğinin mevcut olmadığı düşüncesinin sınırlarını görmesi, hakikatle kuracağı irtibatı nasıl etkileyeceği noktasında düğümlenmektedir.

İnsanın ahlaki otonomi sahibi olduğu düşüncesi dünyayı bir irade ve tasavvur olarak kurgulamayı mümkün kılarken, varlığı imkân üzerinden düşünme ve zorunluğu da en iyi ihtimalle matematik ve mantık gibi zihni varlık mertebesi üzerinden düşünmeyi anlamlı olarak gören; olguyu (fact/fait/tatsache) kelimenin kök anlamına uygun bir şekilde, mef'uliyet üzerinden düşünen ve buradaki failiyeti/otonomiyi formel yapılara veren bir düşünme şeklini etkin hâle getirdi. Kendisini otonom/başboş ve duruma göre terk edilmiş olarak görmeye meyleden insanların, aslında hür değil, yine kelimenin kök manası ile "ser-best/başı bağı" olduğu ve insanın imkânlarla, bağılıklar üzerinde kavuştuğu hakikatini, kendi asliyeti içinde düşünmeyi reddeden/inkâr ve ihmal eden tavır, aslında insanın özü/hakikati ile ilgili bir hususu kendi asliyeti içinde kavramayı engelleyecek şekilde dikkate alması ve bunu kalıcı bir tavır haline getirmesi, esas başarısı ve hakikati olarak gözükmektedir. Bu çerçevede insanın bağılıklar üzerinden varlığını ve özgünlüğünü kazanabildiğinin fark edilmesi, insan eylemleriyle ilgili farklı teoriler içerisinde dile getirilmeye başlandı. Buna göre "rol teorisi" üzerinden ilerleyen yapısal fonksiyonel yaklaşım içerisinde insanın hakikati aktör veya bir tür tiyatro oyuncusu olarak sunarken; bu rolü veya hakikati gizlemesi, yapısalcılığın diliyle "yazarın ölümü" söylemi ile ifade edilmiştir. Diğer taraftan bağılıkları mümkün ve anlamlı kılan esas unsuru bağımlı değişken konumuna indirgeyerek bağımsız değişkeni ilişkilere yükleyen tavır kadar, insanlar arasındaki ilişkileri input-output ilişkisi olarak istatistiki veriler üzerinden matematik diline aktarmak suretiyle formelleştiren davranışçılık/behaviorizm de benzer bir şekilde hakikatin bir cihetini alıp mutlaklaştırarak bütünü örtmeyi başarı görmüş ve başarıyı da hakikat olarak sunan bir tavrı etkin hâle getirmiştir. Bunu, hakikatin olana aşkın değil, içkin olarak hep "daha sonra" zuhur edeceğini söyleyen hermeneutik tavrıda da takip etmek mümkündür.

 Koronavirüs ile ortaya çıkan şey, aslında bir taraftan insanın yalnızlığı iken diğer taraftan insanlarla bağımlılık ilişkileri içinde varlığını sürdürebileceği gerçeğidir.

Koronavirüs ile ortaya çıkan şey, aslında bir taraftan insanın yalnızlığı iken diğer taraftan insanlarla bağımlılık ilişkileri içinde varlığını sürdürebileceği gerçeğidir. Ancak insanın bunu mümkün kılarak ve insanlar arasındaki bağılıkları bağımlılık haline getirerek ana çerçeveyi aşan, dolayısıyla bu çerçeveyi de anlamlı kılan daha esaslı ve asli bir boyutun olduğunun/olması gerektiğinin farkına varmasını gerekli kılar. Bu boyutu dilin oluşturduğu veya aşkın bir pragmatik üzerinden yine insani otonomi aracılığıyla kurulabileceği gibi yaklaşımlar mevcut olmakla birlikte, bunların da hakikat icadının bir aracı olarak düşünüldüğü ve çözümün değil sorunun parçası oldukları söylenebilir.

4. Sonuç: Koronavirüs işte tam da bu çerçevede bir taraftan insanlar tarafından yapılmamıştır. Ancak insanların hayatını etkilemesinin yanında onların varlığını da tehdit etmesi üzerine kendilerinin çizmedikleri ve dolayısıyla da tanıyarak tanımlayamayacakları bir risk/tehdit teşkil etmektedir. Bu durumdan kaynaklı kendisinin hakiki olduğunu ve bu hâliyle de hakikatin zuhurunun/tecellisinin bir alameti olduğunu göstermiş oldu. Bu sanki Firavun'un sihirbazları karşısında Hz. Musa'nın asasının hakikate mazhar olması misalinden hareketle kavranabilecek bir hadise gibi gözükmektedir.

Burada açığa çıkan başka bir hakikat ise, devletlerin/devlet benzeri düzeneklerin artık önemlerini yitirdikleri ile ilgili söylemlerin, esas aktör olarak devletlerin kendilerini izhar etmesiyle birlikte artık bu hakikatin üzerini örtmenin mümkün olmadığına belirgin hâle gelmesidir. Badiou'nin sadece bilime ve siyasete güvenilmesi gerektiği tezi, bu husustaki temsil gücü yüksek misallerden sadece birisidir.

Batı dünyasında Koronavirüs ile ilgili alınan tedbirlerin kalıcı bir hâle gelmesi/gelebilmesi ile ilgili kaygıları, mesela Agamben'in endişeyle yaklaştığı hâliyle, ferdiyetin ve ferdin kaybolması veya olağanüstü hâlin kalıcı hâle gelmesi/normalleşmesi cihetinden değerlendirmek "asıl kaygının" üstünü örtmek anlamına gelir. Muktedirler açısından ortaya çıkması beklenen gerçek kaygı, olağanüstü şartlar, riskler, belirsizlikler üreterek bunu yönetme süreçleri üzerinden meşruiyet kazanan gizli veya geri plandaki aktörlerin açığa çıkmak zorunda kalmaları ve artık risk üreterek bunları yönetmenin, en azından şimdiye kadar yapıldığı kadar başarılı olamayacağı riskinin ortaya çıkmasıdır. Dolayısıyla koronavirüs ile bundan sonra eksik olarak söylenen hakikatin tamamının fark edilmesi imkânı ortaya çıkmıştır. Bu imkânın tahakkuku, hakikatin zuhuru anlamına gelecektir.

Bu ise artık sabitelerle, yani hakikatle irtibatlı olan insanların, risk oluşturanlara risk oluşturmalarını ve risk oluşturanların, bunlar üzerinden insanlara tahakküm etme imkânlarını sınırlayabilmesini sağlayacaktır. Dolayısıyla mevcut süreç, insanların önüne yeniden sahîh ve daha esaslı imkânlar sunmaktadır. Bu imkânları teşhis ve tasrih etmek önümüzdeki esas vazife gibi gözükmektedir.

Burada açığa çıkan başka bir hakikat ise, devletlerin/devlet benzeri düzeneklerin artık önemlerini yitirdikleri ile ilgili söylemlerin, esas aktör olarak devletlerin kendilerini izhar etmesiyle birlikte artık bu hakikatin üzerini örtmenin mümkün olmadığına belirgin hâle gelmesidir.

Yayın Hakları:

Bu dosyanın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında İلمي Etüdler Derneği'nden yazılı izin alınmadan çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

ilem
ilmi etüdler derneği

www.ilem.org.tr [@](#) [f](#) [v](#) /ilmietudlerderneği [t](#) /ilmietudler

[Aziz Mahmut Hüdayı Mh. Türbe Kapısı Sk. No:13, Üsküdar/İstanbul](#) [0 216 310 43 18](#)